

(Acıpayam Sempozyumu, Denizli – Acıpayam, 1–3 Aralık 2003); I. Acıpayam Sempozyumu bildirileri, Acıpayam-Denizli, 2007, 375–382.

ACIPAYAM AĞIZLARINDA KULLANILAN ŞİMDİKİ ZAMAN EKLERİ VE ETNİK YAPI İLE İLİŞKİSİ

Nergis BİRAY*

Bünyesindeki ses değişimleri açısından şimdiki zaman eki, Anadolu ağızlarının sınıflandırılmasında ölçü olarak alınan en belirleyici eklerimizden biridir.

Anadolu ağızlarının sınıflandırılması konusundaki en büyük problemlerden biri de yine şimdiki zaman ekinin bir bölge içerisinde farklı şekillerde kullanılmış olmasıdır. Bugün hangi ağızlarda hangi şimdiki zaman ekinin kullanıldığı belirlenmiş olsa bile, ağız gruplarının sınırlarını kesin şekilde çizmek hâlâ tam olarak mümkün olmamaktadır.

Anadolu’da 13-14. yüzyıllarda iç göçlerin başlaması, boyların birbiriyle karışması, sosyal ve siyâsî sebepler yanında devletin iskân politikası vasıtasıyla ortaya çıkan yayılma ve aktarmalar bir ağız diğer ağızla karıştırmıştır. Bu farklı ağızlar hem kendi içlerinde gelişme ve değişimler yaşamış hem de Anadolu’nun yapısındaki sosyal ve siyâsî değişimler, göçler, iskân politikası, mübâdeleler, yeni etnik unsurların iskânı vs. gibi sebeplerle yeni bazı karışımlara maruz kalmıştır. Çok yakın mahalle veya köylerin ağızlarındaki farklılıkların olması bu durumla yakından ilgilidir.¹

Bu farklı özelliklerle Eski Anadolu Türkçesi arasında bir bağ mutlaka vardır. Ama bunların hangi Oğuz boylarına veya bu boylar dışındaki etnik unsura ait özellikler olduğunu tesbit etmek zordur.

Bölgemiz Acıpayam ve Tavas yöresinde kullanılan bazı şimdiki zaman ekleri, etnik yapı ve ekin farklı şekilleri açısından değerlendirmeye değer bir konudur.

Acıpayam bölgesi ilk çağlardan itibaren yerleşim yeri olmuştur. Türk fethine kadarki dönemde Hititler, İyonlar, Akalar, Frigler, Lidyalılar, Persler, Hellenler ve Roma İmparatorluğu’nun hâkimiyetinde kalmıştır. Acıpayam, Türk fethinden sonra da Hamitoğulları, Germiyanogulları, Karamanlı Beyliği ve Osmanlı İmparatorluğu’nun hâkimiyetini yaşamıştır.²

1071 Malazgirt Savaşı’yla birlikte Anadolu’ya gelen Oğuz boyları, oymaklar halinde yerleşmeye başladılar. Acıpayam bölgesine de Oğuz boyları gelip yerleşirler. Faruk SÜMER,

*Yard. Doç. Dr., Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü Öğretim Üyesi. Bu yazı Acıpayam Sempozyum’unda bildiri olarak sunuldu.

¹ KORKMAZ, Zeynep, “Anadolu ve Rumeli Ağızlarının Tarihi Devirlerle Bağlantısı Üzerine”, **Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni**, TDK Yay., Ankara, 1999, s. 66.

² Denizli Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü, **Denizli Turizm Envanteri**, Yeni Merhaba Matb., Denizli, s.115.

“Anadolu’nun XI – XIV. Yüzyıllar arasındaki fetih ve iskânına24 Oğuz boyundan 23’ünün katılmış olduğunu”³ söyler.

Üç yüz yıl boyunca Anadolu’ya doğru yapılan Oğuz göçü ve boyların yerleşmesi bir takım etnik dalgalanmalara da uğramıştır. Çeşitli tarihî olaylar, iskân siyâseti, konuşma dilindeki zamana bağlı tabiî değişme ve gelişmeler bu etnik dalgalanmayı etkilemiş ve etnik unsurları da birbirine karıştırmıştır. Bu gelişmeler Anadolu ağızlarının oluşmasındaki diğer önemli unsur olmuştur.

Yer ve boy adları, aslında bu etnik unsurları takip edebildiğimiz önemli ipuçlarıdır. Fakat yer adlarının değişmesi, göçüp gelen boyların bir müddet sonra boy adlarını bırakmaları, Anadolu’da genel olarak “yörük/yürük” veya “Türkmen” olarak adlandırılmaları etnik yapı konusundaki ipuçlarını da ortadan kaldırmıştır. Bu da etnik yapıyla Anadolu ağızlarındaki belirli dil özelliklerinin arasındaki ilgi konusunu güçleştirir.

Anadolu ağızlarının oluşumunda “Kayı, Kınık, Avşar, Salur, Çepni, Bayındır, Bayat, Alayuntlu ve Eymir, daha az oranda diğer boyların etkili olduğu bilinmektedir.”⁴ Bu boyların bölgemize geldiği yerler, yer ve boy adları vasıtasıyla, ayrıca da takip edilebilen bazı tarihî kaynaklarca tesbit edilebilmektedir.

Prof. Dr. Leyla KARAHAN, “Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması” adlı eserinde, “Denizli” ağızını, “Batı grubu ağızlarının I. Alt grubu” içinde gösterir.⁵

Bölge ağızındaki şimdiki zaman ekine geçmeden önce, bugün Tütkiye Türkçesinde kullandığımız şimdiki zaman ekinin gelişmesi konusundaki görüşleri vermek yerinde olacaktır.

-yor şimdiki zaman ekinin menşe’i konusunda “F. KORŞ “-yor ve -yar < yat-‘tandır, der. BANG’a göre “köre durur >*köre yurur >*köreyur >köreyor” dur. GABAİN’e göre “-a dur-ur > -ıyör” şeklindedir. Mecdut MANSUROĞLU’na göre ise, “-a/-e/-ı/-i yörir > -I + yörir > -ıyör > -yor gelişimiyle ortaya çıkmıştır. K. FOY, R.R. ARAT, A. CAFEROĞLU, M. ERGİN, Z. KORKMAZ ve birçok dilcinin kabulüne göre yörir- / yörü- “yörü-“ fiilinin yörir- geniş zaman şeklinden çıkmıştır.”⁶

Son görüşe katıldığımızı söyleyerek Acıpayam ağızı şimdiki zaman ekinin farklı kullanışlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1. **-yor** : Yazı dilimizde, Türkiye Türkçesi ve ağızlarının genelinde kullanılan şekildir. Yazı dilindeki -yor ekinden daha eski bir safhayı göstermektedir.⁷ Acıpayam ağızında, ünlüsü uzun telâffuz edilir. gidiyôr (A.02.41)⁸

³ SÜMER, Faruk, **Oğuzlar (Türkmenler)**, Ankara Üniv., DTCF Yay.:170, Ankara, 1967, (2. bölüm), s.199.

⁴ KORKMAZ, Zeynep, “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu”, **TDAY-Belleten 1971**, TDK Yay., Ankara, 1989, s. 25.

⁵ KARAHAN, Leyla, **Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması**, TDK Yay., Ankara, 1996, s.116.

⁶ GÜLENSOY, Tuncer, “Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki”, **TKAE Prof. Dr. İbrahim KAFESOĞLU’nun Hatırasına Armağan**, Ankara, 1985, Yıl XXIII/1-2, s.283.

⁷ ERCİLASUN, Ahmet Bican, “Muğla Ağızında Kullanılan Bir Şimdiki Zaman Şekli”, **Şükrü Elçin Armağanı, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Armağan Dizisi:1**, Ankara, 1983, s.261.

⁸ Örneklerin alındığı kaynak: “Turgut TOK, “Denizli İli Güney ve Güney-Batı Bölgesi Ağızları”, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Denizli, 2002, XX+490 s.

2. **-yuru < yoru-r**: Son sesteki r sesinin düşmesi sonucunda -yuru şekli ortaya çıkmıştır. Acıpayam ağızı/ağızlarında sıkça kullanılmaktadır. ölüyoru (A.02.3), deyoru (A.04.3), oluyoru (B.02.82), ekiliyoru (T.05.1), goyuyoru (Ç.03.20), ereyoru (K.01.49), deyoruki (T.01.10), işleyoru (A.01.22)

Zeynep KORKMAZ, “Güney-Batı Anadolu Ağızları” adlı eserinde; -yuru şekli için şunları söyler: “çok kere şimdiki zaman, nadiren de -miş’li geçmiş zaman kiplerinin 3. şahıs teklik çekimlerinin sonunda türeyen parazit ünlüler. Bu olayın göze çarptığı başlıca yerler Manisa ilinin güney kesimleri ile Denizli, Aydın ve Muğla bölgeleridir. Denizli- Tavas ve Acıpayam’la ilgili şu örnekler yer alır: deyoru (Den-Tav.50-25), govleyoru (Den-Acıp. 54,20), aşam oluyoru (Den-Acıp 54-36).⁹

KORKMAZ, “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu” adlı makalesinde “yorur” şeklinin son sesteki r düşmesi ile ortaya çıkan şeklinin Muğla, Denizli, Aydın, Manisa, Isparta, Niğde ve Nevşehir bölgesi ağızlarında kullanıldığını da belirtir. Oluyoru, dümeyoru, geçiyoru”¹⁰

Leyla KARAHAN, “yorır”ın henüz hece kaynaşması ile yapısını değiştiren sadece r ünsüzünü düşürerek kullanıldığını, Batı grubu ağızları bölgesinin güney ve batıdan başlayarak iç kısımlara kadar sokulduğunu ifade eder.¹¹

3. **-yô < -yor**: Bölge ağızında en yaygın kullanılan şekildir. Bölge ağızlarının bazılarında ekin bünyesindeki y sesinin kendinden önceki ünlüyü daraltmadığı da görülür. beslâyô (A.01.12), garşılaşayô (Ç.04.5), goyameyôñ (Ç.03.27), bilmeyôruñ (T.10.83), bilmeyôñ (A.20.31), biliyôsuñuz (B.02.4), satlıveriyôlâ (B.02.28), goveriyôlâ (T.11.31), gidiyôz (A.13.3), ötüyô (A.14.10), yuduyôsuñuz (A.16.60), keyiyôlâ (A.22.33), unuduveyon (A.27.11)

Zeynep KORKMAZ, makalesinde bazı boyların dil özelliklerini verirken şimdiki zaman -yo ekiyle ilgili şunları belirtir: “1. Kıvık boyunda: -yor > -yo; 2. Salur boyunda: Şimdiki zaman ekinin birbirinden ayrı ses değişmelerine uğramış iki çeşidi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi yoru- yardımcı fiilinin geniş zaman çekimi ile kurulan eski tasvirî fiil şeklinin aynen devamıdır. geliyorur (< gel-i-yoru-r), alıyorur, başlıyorur. Yörü- şekli de vardır. Bu tür, yalnız üçüncü şahıs teklik ve çokluk çekimlerinde korunmuştur. Diğerlerinde genellikle kaybolmuştur. I. Ve II. Şahıs çekimlerinde ek hece kaynaşması ve hece yutulması olayları dolayısıyla kısalmış bulunmaktadır: görüyom, görüyoruh, görüyôñ, görüyôñuz gibi.”¹²

4. **-yol < -yor**: -lar çokluk ekinin sesine uyarak benzeşme sonucu ortaya çıkmış şekildir. Târif eTiyollâr (A.11.22), deyollâ (A.31.26), yapıveyôllâr (A.11.156)

Leyla KARAHAN, Batı grubu ağızlarında şimdiki zaman ekinin ses ve hece yapısı bakımından çeşitlilik gösterdiğini ama ekin bölge ağızlarındaki ortak olan tek özelliğinin ekin ünlüsünün ek, kalınlık-incelik, düzlük-yuvarlaklık bakımından hangi yapıya sahip olursa

⁹ KORKMAZ, Zeynep, **Güney-Batı Anadolu Ağızları (Ses Bilgisi-Fonetik)**, Ankara, 1956, s. 51.

¹⁰ KORKMAZ, Zeynep, “*Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu*”, **TDAY-Belleten 1971**, TDK Yay., Ankara, 1989, s.31.

¹¹ KARAHAN, Leyla, a.g.e., s.141.

¹² KORKMAZ, Zeynep, “*Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu*”, **TDAY-Belleten 1971**, TDK Yay., Ankara, 1989, s. 31.

olsun genellikle geniş olduğunu ve Batı grubu ağızlarını diğerlerinden bu özelliğinin ayırdığını belirtir.¹³

Bu şekiller dışında bölge ağızında yardımcı fiillerle kurulan şimdiki zaman şekillerine de rastlanmaktadır.

Yardımcı fiillerin birleşik çekimlerle şimdiki zamanı ifade ettiğini, Türkçenin tarihî dönemlerinde de görüyoruz.

Fiil + Zarf-fiil eki + dur-,otur-, yat-, yürü- yardımcı fiilleri + geniş zaman eki şeklindeki yapılar şimdiki zamanı ifade etmektedir.

Çağatay Türkçesinde –a turur, -e turur > -adur, -edür şeklinde ekleşerek şimdiki zaman çekimini meydana getirmiştir. Aladurmin, köredursin, tapadur.

Bugünkü lehçelerde de birleşik çekimlerle şimdiki zamanın kurulduğu görülmektedir.

“Azerî Türkçesinde 14 – 18. yüzyıllarda –a/-e + durur yardımcı fiili şimdiki zamanı ifade etmiştir. Bunun kısaltılmış şekli olan –adur, -edür kullanımını devam ettirmiştir. Ahadur, yazadurlar, veredur.

Kıpçak grubu lehçelerinde “otur, tur, catır, cür” ile zarf-fiil eki almış asıl fiiller birleşerek şimdiki zaman anlamı vermektedir. Kazak Türkçesinde: cazıp tur, cazıp catır, cazıp cür, cazıp otur.

Özbek Türkçesinde –yap, -yatib, - makda ekleri ile şimdiki zaman karşılanmaktadır: alayapman/alyapman, alayatibsan, barayetirsan.

Bunlar yanında “yur,otur,tur” yardımcı fiilleri de şimdiki zaman anlamı vermektedirler: oqıb yatibman, oqıb turibman, otiribman, yuribman”¹⁴

Acıpayam ağızındaki örnekleri:

1. **gel- fiiliyle:** Süreklilik, devamlılık bildirdiği için şimdiki zaman çekiminde yardımcı fiil olarak kullanılmaktadır. geliP gelîrin / gelik gelîrin¹⁵

Nurettin DEMİR, bu kullanımın Güney-Batı Asnadolu ağızlarında kullanıldığını dikkat çekmektedir.¹⁶

2. **dur- < tur- fiiliyle:** Tasvirî fiildir. Birleşik fiil yapısında süreklilik gösteren ve bölgemiz ağızında şimdiki zaman anlamı veren yardımcı fiillerdendir. Kullanılışı oldukça fazladır.oturuPdurû (A.12.113), bıçıPdurûz (A.22.62), duyuPdurûsuñdur (B.07.169), oluPdurûkâ (K.06.42), okuyveriPdurûñ (K.02.29), geçiniP durûlâ (A.20.95), yêPduruymuş (A.21.33).

¹³ KARAHAN, Leyla, a.g.e., s. 46

¹⁴ ZEYNALOV, Ferhat (Türkiye Türkçesi: Yusuf GEDİKLİ), **Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dilbilgisi**, İstanbul, 1993, s.372-373.

¹⁵ Bu bölgede yaşayan Meryem YILMAZ (46 yaşında)’dan ve Tavas bölgesinden Denizli’ye gelip yerleşmiş olan Melek UÇ (68 yaşında)’tan derlenen metinlerden.

¹⁶ DEMİR, Nurettin, “Güney-Batı Anadolu Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Eki –ik gelir”, **Uluslar arası Türk Dili Kongresi 1992**, (26 Eylül 1992-1 Ekim 1992), TDK Yay., Ankara, 1996, s.43-56.

Türkmence’de de süreklilik ifadesi taşıyan şimdiki zaman türü, “dur-, yat-, otur-, yör-“ yardımcı fiillerinin hece yutumuna uğramış şekilleriyle ifade edilir. yardımcı fiilden önce gelen asıl fiiller, zarf-fiil eki alır. Geçip duurun, gelip oturun, gezip yatırsıñ, işläöp yöörüs.”¹⁷

Bu şekillerle bölge ağzında kullanılan şekiller, birbirine benzer ve yakın kullanışlardır.

3. **otur-, otu-< otur- fiiliyle**: Süreklilik bildirir. Yardımcı fiil olarak şimdiki zaman anlamı verir. Diğerlerine göre daha az kullanılır. sayıP oturudum (A.21.159), yatıP otudum “yatyordum”(128).

4. Denizli il merkezinde daha sık kullanılmakla birlikte, -belki bu kullanımın etkisiyle- geçmiş zaman eki, **-dı, -di, -du, -dü**’nün bölge ağzında şimdiki zaman yerine kullanıldığı örneklere de rastlanmaktadır. Bu kullanım sadece I. Teklik şahıs için kullanılmaktadır. Bazen de II. Teklik şahıs için –çok nâdir- kullanıldığına da rastlanmaktadır.

‘hadi ben gitTîm¹⁸ // ‘hadi sen gitTiñ¹⁹ (Krş. Tuncer GÜLENSOY)²⁰

5. **-*p batır, -*p batırı, -*p batı, -*p barı fiiliyle (bat-<yat-?)**: Tuncer GÜLENSOY, “Türkmence’de tesbit edilmiş olan yatmak fiilinden de şimdiki zaman için faydalanılmıştır. Yat- yardımcı fiilinin Oğuz Türkçesi alanındaki kullanımının uzun bir geçmişi vardır. Türkmence’deki bar-ı-yatır şekli bilhassa Muğla ağzında gel-i-p-batırı (< gel-ip yat-ır-r) telaffuzunu almıştır. Bu şeklin doğuşu ve menşe’i hakkında bugüne kadar bazı fikirler ileri sürülmüştür. F. KORŞ’a göre –yor ve –yar ekleri “yat-“tan türeyerek –ır yatır halini almıştır. Buna karşılık olarak da K. FOY aynı eki yüyü-, yorı- > -yor, -yar olarak kabullenmektedir. Muğla ağzındaki gelipbatır ise Nogayca’nın barıpyatır’ını andırmaktadır. Bu örmekten de görüleceği üzere Muğla ağzının bu şekli Anadolu ağızlarında: Türkmen, Nogay, Azerî ve Sahil boyu Kırım halkı gibi ağızların yerleşik bir tesiri olduğu görünümünü vermektedir.”²¹

Ahmet CAFEROĞLU, Zeynep KORKMAZ ve Ahmet Bican ERCİLASUN buradaki yardımcı fiilin, Türk şivelerinden bazılarında şimdiki zamanın meydana gelişinde rol oynayan yat- yardımcı fiili olduğunu, -ip ekindeki p’nin tesiriyle “bat- şekline girdiğini ifade ederler.²²

Denizli, Aydın, Muğla bölgesinde yoğunluk kazanan “yörü-, var-, yat-“ yardımcı fiilleriyle kurulan şimdiki zaman kullanışı, bunların ses değişikliği sonucunda aldığı şekiller (gidippatırın, gidipbârı) konusunda Zeynep KORKMAZ, “...Güney-Batı Anadolu’nun Denizli, Aydın, Muğla kesimlerine vaktiyle kesif miktarda Kayılarla bunlara ilâveten Alayuntlu ve Eymir boylarının yerleştikleri bilinmektedir. Yukarıda saydığımız ağız özellikleri bunlara Kayı ve Alayuntlulardan geçmiş bulunmaktadır, kanısındayız.”²³ Görüşünü öne sürmektedir.

¹⁷ KARA, Mehmet, **Türkmence (Giriş-Gramer-Metinler-Sözlük)**, K.B. Yay., Ankara, 2000, s.49-50.

¹⁸ Acıpayam-Yumrutaş, Meryem YILMAZ. Metinlerde bir defa kullanımına rastlanmıştır.

¹⁹ Acıpayam-Yumrutaş, Ebru YILMAZ. (2. teklik şahıstaki bu kullanım daha çok şakalaşma tarzındaki konuşmalarda kullanılmaktadır. Ekin bu tarz kullanılışı Denizli merkezde de mevcuttur.

²⁰ GÜLENSOY, Tuncer, “Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki”, **TKAE Prof. Dr. İbrahim KAFESOĞLU’nun Hatırasına Armağan**, Ankara, 1985, Yıl XXIII/1-2, s.281-297.

²¹ GÜLENSOY, Tuncer, “Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki”, **TKAE Prof. Dr. İbrahim KAFESOĞLU’nun Hatırasına Armağan**, Ankara, 1985, Yıl XXIII/1-2, s.291.

²² CAFEROĞLU, Ahmet, “Muğla Ağzı”, **TDAY-Belleten 1962**, Ankara, 1963, s.107-130; KORKMAZ, Zeynep, “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu”, **TDAY-Belleten 1971**, TDK Yay., Ankara, 1989, s. 32; ERCİLASUN, Ahmet Bican, “Muğla Ağzında Kullanılan Bir Şimdiki Zaman Şekli”, **Şükrü Elçin Armağanı, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Armağan Dizisi:1**, Ankara, 1983, s.261-262.

²³ KORKMAZ, Zeynep, “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu”, **TDAY-Belleten 1971**, TDK Yay., Ankara, 1989, s. 32.

Ahmet CAFEROĞLU da “bat-“ fiili ile Türkmençe’deki “yat-“ fiili arasında bağlantı kurar. CAFEROĞLU ayrıca bölgemiz ağzıyla yakın özelliklere sahip olan Muğla ağzındaki gelipbatır şeklinin Nogayca’daki barıpyatır’ı andırdığını, Anadolu ağzlarında Türkmen, Nogay, Azerî ve Sahil boyu Kırım ağzlarının etkisi olduğunu belirtir.²⁴Aynı görüşe Ahmet Bican ERCİLASUN da katılmaktadır.²⁵

Ahmet CAFEROĞLU, “batır” yardımcı fiilinin İstanbul Türkçesindeki “durur”un muâdili olduğunu ifade eder. Denizli’de bunun çekime girdiğinin üzerinde de durur. gâlip batırım, gâlip batırısın, gâlip batırı, gâlip batırız, gâlip batırınız, gâlip batırla vs. gibi.²⁶

Acıpayam ağzında bu çekimin “- bâ, -p batı, -p bârı, -p batır, -p bata, -y batır” şekilleri karşımıza çıkmaktadır. çekTiribbâmiş (A.18.14), gazanıPbâ (A.18.18), dêPbtñ (A.21.35), garişibbâ (A.22.10), gediPbârız (A.22.13), ermePbârı (A.22.19), yel esiPbâ (A.22.40), gılıPbârız (A.22.18), geliPbâñ (A.22.37), yatıPbâsa (A.22.41), depbatırñ (A.26.1), gonuşuPbatırñ (A.26.12), çalıPbatan (A.26.25), biliPbatı (A.26.30), okûybatır (A.26.40), efê olubbâ (A.17.14).

Osman TURAN’ın “Selçuklular Zamanında Türkiye” adlı eserindeki şu ibâreler, etnik yapı konusuna açıklık getirmesi bakımından dikkat çekicidir: “...göçebe Türkmenler, devamlı olarak garbî Anadolu hududlarını aşıyor; bilhassa Denizli ve Menderes havzasında ilerliyor; yurt kurarak Türkleşme sahasını genişletiyorlardı. Resmî muharebe olmamakla beraber, Bizanslılar, bu Türk nüfus hareketine karşı yine, o devirde Balkanlarda kalabalık ve iyi asker olarak hâdiselerde rol oynayan Kuman (Kıpçak) Türklerini kullanıyordu. Filhakika İmparator Vatatzes, Balkanlar’dan 10.000 hane civarında nakil ettiği bu göçebe unsuru, kadın, çocuk ve hayvanları ile, Menderes havzasında ve Firikyâ havâlisinde müslüman Türklere karşı yerleştirdi. Fakat göçebe şamanî veya sathî hristiyan olan Kumanlar, dilleri, kültürleri ve hayat tarzları ile Türkmenlerin hemen aynı olduğundan bunlar Bizans’ı müdafaa edecek yerde, soydaşlarıyla tedricen birleşiyor; onlar da Türk nüfusunun ilerlemesine ve garbî Anadolu’nun Türkleşmesine yardım ediyorlardı, ki daha sonra Türkmen kesâfeti garbî Anadolu’da çok ağır bir baskı yaparak Türkleştirme meselesi süratle vukubuldu.”²⁷

1. KAYNAKÇA

- ACIPAYAMLI, Orhan Aydın, “Acıpayam’da Etnografik Araştırmalar”, **DTCF Dergisi**, XII, s.191.
Ali Vehbi (Yüreğil Muallimi) (1331), **Acıpayam– Garbî-Karaağaç Halkının Asırlık Tarihçesi ve Köylerimize ışığı serpilten Maarifin Temeli Yüreğil’de Nasıl Kuruldu**, Çankaya Matbaası, Ankara, 1951.
ALTINAY Ahmet Refik, **Anadolu’da Türk Aşiretleri**, Devlet Matb., İstanbul, 1930.
BANGUOĞLU, Tahsin, “Anadolu ve Rumeli Ağzları”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergâh Yay., c.I, s.132-134.
BAYKARA, Tuncer, **Denizli Tarihi**, İstanbul, 1962.
BULUÇ, Sadettin, **Anadolu Ağzları Bibliyografyası**, Türkiyat Mecmuası VII –VIII / 1, 1942.
BURAN, Ahmet, “Anadolu (Türkiye Türkçesi) Ağzlarının Karşılaştırmalı İncelenmesi ve Bu Konu İle İlgili Sorunlar”, **Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni (9 Mayıs 1997)**, TDK Yay., Ankara, 1999, s.89-92.
CAFEROĞLU, Ahmet, “Anadolu ve Rumeli Ağzları Araştırmalarının Bugünkü Durumu”, **8.Türk Dili Kurultayında Okunan “Bilimsel Bildiriler,1957”**, Ankara 1960, s.65.- 70.
_____, “Muğla Ağzı”, **TDAY-Belleten 1962**, TDK Yay., Ankara, 1963, s.107-130.

²⁴ CAFEROĞLU, Ahmet, “Muğla Ağzı”, **TDAY-Belleten 1962**, Ankara, 1963, s.107-130.

²⁵ ERCİLASUN, Ahmet Bican, “Muğla Ağzında Kullanılan Bir Şimdiki Zaman Şekli”, **Şükrü Elçin Armağanı, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Armağan Dizisi:1**, Ankara, 1983, s.261-262.

²⁶ CAFEROĞLU, Ahmet, **Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme I**, TDK Yay., Ankara, 1994, s. 153.

²⁷ TURAN, Osman, **Selçuklular Zamanında Türkiye** (Siyâsi Tarih Alp Arslan’dan Osman Gazi’ye (1071-1318)), Boğaziçi Yay., 3. bsk., İstanbul, 1993, s.352.

- _____, **Kütahya ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)**, Ankara, 1988.
- _____; **Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme I – Oyunlar, Tekerlemeler, Yanıltmaçlar ve oyun istilahları**, Ankara, 1994.
- ÇABUK, Vahit**, “*Yörükler*”, **İslâm Ansiklopedisi**, c. II, İstanbul, 1979.
- ÇAY, Abdülhalûk**, **Anadolu’da Türk Damgası**, TKAE Yay., Ankara, 1983.
- DEMİR, Nurettin**, “*GüneyBatı Anadolu Ağzlarında kullanılan Şimdiki Zaman Eki –ik gelir,*” **Uluslar arası Türk Dili Kongresi 1992 (26 Eylül 1992-1 Ekim 1992)**, TDK Yay., Ankara, 1996, s.43-56.
- _____, *Alanya Ağzlarında Şimdiki Zaman Ekinin Varyantları*, **İlmî Araştırmalar 7**, s.57-64.
- _____, “*Derleme Sözlüğü’nde Şimdiki Zamanla İlgili Veriler*”, **İlmî Araştırmalar 10**, s.19-27.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican**, “*Doğu Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*”, **TKAE Yay., İbrahim KAFESOĞLU’nun Hatırasına Armağan**, Ankara, 1985.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican**, “*Muğla Ağzında Kullanılan Bir Şimdiki Zaman Şekli*”, **Şükrü Elçin Armağanı, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Armağan Dizisi:1**, Ankara, 1983, s.261-262.
- ERDEM, Melek**, “*Türkmen Türkçesi Ağzlarında Ohumlu Şimdiki Zaman Kullanımı*”, **Bilig,1-4**, Yaz-2000.
- ERİMER, Kayahan**, “*Anadolu ve Rumeli Ağzları Üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi*”, **TDAY-Belleten-1970**, Ankara, 1971.
- ERÖZ, Mehmet**, **Yörükler**, TDAV Yay., İstanbul, 1991.
- GÜLENSOY, Tuncer**, **Anadolu ve Rumeli Ağzları Bibliyografyası**, K.B. Yay., Ankara, 1981.
- _____; “*Anadolu Ağzlarında Şimdiki Zaman Eki*” **TKAE Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu’nun Hatırasına Armağan**, Ankara, 1985, Yıl: XXIII / 1-2, s. 281-297.
- GÜNDÜZ, Tufan**, **Anadolu’da Türkmen Aşiretleri “Bozulus Türkmenleri 1540-1640”**, Bilge Yay., Ankara, 1997.
- HALAÇOĞLU, Yusuf**, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun İskân Siyâseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi**, TTK Yay., Ankara, 1988.
- KARA, Mehmet**, **Türkmençe (Giriş-Gramer-Metinler-Sözlük)**, K.B. Yay., Ankara, 2000.
- KARAHAN, Leyla**, **Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması**, TDK Yay., Ankara, 1996.
- KIRZIOĞLU, Fahrettin**, **Kıpçaklar**, TTK Yay., Ankara, 1962.
- KORKMAZ, Zeynep**, “*Batı Anadolu Ağzlarında Aslı Vokal Uzunlukları Hakkında*”, **TDAY-Belleten 1953**, TDK Yay., Ankara, 1988, s. 197-203.
- _____, “*Anadolu Ağzlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu*”, **TDAY-Belleten, 1971**, TDK Yay., Ankara, 1989, s.21-32.
- _____, “*Anadolu ve Rumeli Ağzlarının Tarihî Devirlerle Bağlantısı Üzerine*”, **Ağz Araştırmaları Bilgi Şöleni**, (9 Mayıs 1997), TDK Yay., Ankara 1999, s.62-70.
- _____, **Güney-Batı Anadolu Ağzları**, TDK Yay., Ankara, 1994.
- _____, **Nevşehir ve Yöresi Ağzları**, TDK Yay., Ankara, 1994.
- _____, **Bartın ve Yöresi Ağzları**, TDK Yay., Ankara, 1994.
- ORHONLU, Cengiz**, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Aşiret İskân Teşebbüsü**, İstanbul, 1963.
- _____, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Aşiretlerin İskânı**, Eren Yay., İstanbul, 1987.
- SÜMER, Faruk**, **Oğuzlar (Türkmenler)**, İstanbul, 1980.
- _____, “*Osmanlı Devrinde Anadolu’da Yaşayan Bazı Üçoklu Oğuz Boylarına Mensup Teşekküller*”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası XI (1949-1950)**, s.437-508.
- _____, “*Avşarlara Dair*”, **Fuat KÖPRÜLÜ Armağanı**, Ankara, 1953, 453-478.
- TOK Turgut, Denizli İli Güney ve Güneybatı Bölgesi Ağzları**, PAÜ Sosyal Bilimler Enst., T.D. ve Ed. A.B.D., Basılmamış Doktora Tezi, Denizli, 2002, XX + 490 s.
- TOKER, Tarhan**, **Denizli Tarihi**, 1968.
- TURGUNBAYEV, Castekin**, “*-a turur Şimdiki Zaman ve -u turur Geçmiş Zaman ,Eklerinin Yapısı*”, **Türk Dünyası – Dil ve Edebiyat Dergisi**, Güz-1999, sayı:8.
- TÜRKAY, Cevdet**, **Başbakanlık arşiv belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret, Cemaatler**, İstanbul, 1979, s. 18.
- YALGIN-YALMAN, Ali Rıza**, **Cenupta Türkmen Oymakları I, II**, (Haz. Sabahat EMİR), Ankara, 1977.
- ZEYNALOV, Ferhat**, (Türkiye Türkçesi: Yusuf GEDİKLİ), **Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dilbilgisi**, İstanbul, 1993.